

/DE TEGEN DRAADSE VROUWEN

In onze geschiedenisrubriek maakten we al meermaals melding van het feit dat bergbeklimmen lange tijd een erg mannelijke bedoening was. Die erfenis uit de negentiende eeuw bleef echter wereldwijd tot ver in de twintigste eeuw hardnekkig standhouden. Maar niet alle vrouwen legden zich daar bij neer en in meerdere landen groepeerden ze zich om hun plaats in de bergen op te eisen.

Vrouwelijke alpinisten, of bij veralgemening vrouwelijke sporters, waren er al vanaf het vroege begin. Niet veel, maar er waren er. Meestal vergezelden ze gewoon hun mannen tijdens hun bergtochten, maar bij ceremoniële gelegenheden waren ze de "vrouw van". Dat was in de negentiende eeuw ook zo in de andere society-sporten. Cricket-, polo- of golfclubs waren even restrictief. Vrouwenvoetbal bestond niet, atletiekstadions hadden enkel kleedkamers voor mannen, en golfen konden de vrouwen in Engeland en Schotland uitsluitend op de "public courses" want de clubs waren exclusief "all-male". Het flagrantste voorbeeld was de Royal St. Georges waar nog tot in de jaren negentig tussen de parking en het clubhouse een bord stond "No Dogs, No Women". No comment.

Zelfs op de eerste moderne Olympische Spelen in 1896 waren er geen vrouwelijke sporters. Nochtans stond de gelijkheid van man en vrouw ingeschreven in het olympisch handvest, maar zij konden pas deelnemen vanaf de tweede spelen in 1900 in Parijs, aan een beperkt aantal disciplines. In 1920 namen aan de Spelen in Antwerpen 2591 mannen deel en 78 vrouwen.

DE ALPENCLUBS

In de *Alpine Club* bleef de uitsluiting van de vrouwen gehandhaafd tot 1974. In hun argumentatie werd verwezen naar "physical and moral deficiencies in the matter of mountain climbing" bij de vrouwelijke medemens. En bij de *Scottish Mountaineering Club* was de mentaliteit eigenlijk identiek. Ook in de *Club Alpin Belge* heerste een teneur "pas pour les femmes". Dat was hier niet uitdrukkelijk vermeld in de statuten, maar het was wel zo in de praktijk. Aangezien er twee peters nodig waren om lid te worden kon men die restrictie gemakkelijk handhaven. Er waren al eens leden die hun echtgenote meenamen voor een bergtocht, maar dan werden ze binnen de club als "de vrouw van" gezien en zeker niet als een vrouwelijke alpiniste. Zo was de CAB een halve eeuw na haar oprichting nog steeds een bijna exclusieve mannenclub waar schoorvoetend enkele uitzonderingen aan de oppervlakte kwamen. May de Rudder, een literatuur- en muziekrecensente, was het eerste buitenbeentje in die mannenwereld. Zij schreef vanaf 1926 regelmatig klimverlagen en biografieën in de *Revue* van de CAB en zij vertaalde ook de overgenomen buitenlandse artikels.

DE REACTIE

Dat leidde in een aantal landen tot tegenreacties en in 1907 werd in Londen de *Ladies' Alpine Club (LAC)* opgericht, met Elisabeth Audrey Le Blond als eerste voorzitter. Lizzi Le Blond was afkomstig uit Wicklow County in het zuidoosten van Ierland maar verhuisde na haar huwelijk naar Zwitserland. Van haar zijn geen vermeldenswaardige beklimmingen gekend maar ze had wel uitstraling. Ze werd in 1913 als voorzitter opgevolgd door Lucy Walker die unaniem werd geprezen omwille van haar palmares. Walker had als twintigjarige het advies gekregen om een tijd in de Alpen te kuren voor haar reuma-aandoeningen. Daar raakte ze besmet door het bergvirus en ze maakte er talloze bergtochten samen met haar vader Frank Walker en haar meer bekende broer Horace Walker. In 1971 vernam ze dat haar Amerikaanse rivale Meta Brevoort plannen had om als eerste vrouw de Matterhorn te beklimmen. Dat was buiten Lucy Walker gerekend, die meteen spoed zette achter haar eigen plannen. Naar eigen zeggen zette ze zichzelf op een dieet van cake en *spumante*, en op 22 augustus stond zij als eerste vrouw op de Matterhorn.

In 1915 nam Maud Meyer het voorzitterschap van haar over. Walker had gezondheidsproblemen en overleed een jaar later. Meyer was een wiskundige, weliswaar een enthousiaste klimster, maar miste de begeestering van haar voorgangsters.

Net zoals haar mannelijke tegenhanger was de Ladies' Alpine Club ook "very English" waardoor er een afzonderlijk Schots antwoord kwam. Een jaar na de oprichting van de LAC werd in Lix Toll, Perthshire, de *Ladies' Scottish Climbing Club* gesticht door Jane Inglis Clark, haar dochter Mabel en Lucy Smith. Drie klimsters met veel ervaring in de Schotse bergen. Smith was de dochter van de voorzitter van de *Scottish Mountaineering Club*, en Inglis Clarks echtgenoot was er secretaris. Het eerste jaar hadden de dames veertien leden. In hun statuten stond letterlijk "to bring together Ladies who are lovers of mountain-climbing, and to encourage mountaineering in Scotland, in winter as well as in summer."

Terwijl je in de LAC enkel lid kon worden door bemiddeling van een ander lid, stelden de Schotse vrouwen prestatiecriteria voorop: men moest kunnen aantonen dat men minstens vier toppen van boven de duizend meter hoogte had beklommen, waarvan twee sneeuwbeklimmingen en twee rotsbeklimmingen. Tijdens het interbellum organiseerde de LSCC enkele expedities naar de Alpen en na de oorlog ook naar de Kaukasus. In 1955 bracht ze een Himalaya-expeditie op de been en realiseerden de eerste beklimming van de Gyalgen Peak (6759 meter). De Club beschikt over meerdere hutten in de Highlands, waaronder de Blackrock Cottage nabij de Glencoe.

Bij de LAC was na het overlijden van Lucy Walker de drive van de stichters wat zoek geraakt. En dat had gevolgen, want inmiddels kwam ook nog de rivaliserende *Pinnacle Club* op het voorplan, gesticht door twee vrouwen die de LAC zagen verzwakken tot een vrouwenclubje waar men vooral thee dronk en bridge speelde. De *Pinnacle Club* wilde de sportieve lat hoog leggen en vrouwen aanzetten tot rotsklimmen in Wales.

Het initiatief was het geesteskind van Emily "Pat" Kelly, een onstuitbare rots-diva die haar ideeën uitwisselde met die andere even ambitieuze vrouw Eleanor "Len" Winthrop Young. Laatstgenoemde was de dochter van William Slingsby die eind negentiende eeuw uitgebreide ervaring opdeed in de Noorse rotsmassieven en de vader van het klimmen in Noorwegen wordt genoemd. Pat en Len verzamelden een aantal vrouwen uit hun kennissenkring voor een stichtende vergadering op 26 maart 1921 in het Pen Y Gwryd hotel in Snowdonia (noordwest Wales). Nadien nodigden ze via een open oproep in een lokale krant alle geïnteresseerde vrouwen uit om zich aan te sluiten. Een jaar later verongelukt Pat Kelly, maar ondanks dat verlies bleef de club groeien en de interne dynamiek was enorm. Een van haar bekendste leden was Gwen Moffat die al van in de veertiger jaren trachtte van haar klimmen te leven en daardoor lang een bohémienne bestaan had. Zij werd de eerste vrouwelijke *British Mountain Guide* en zelfs de Royal Air Force deed beroep op haar om hun piloten bergredding- en overlevingstechnieken bij te brengen. Moffat schreef meer dan dertig boeken, de meeste zijn fictieromans in een bergachtige context. Maar enkel haar eerste boek, eigenlijk haar autobiografie, *Space below my feet* (1961) werd een absolute bestseller. Moffat is intussen 93 en deed twee jaar geleden haar laatste beklimming.

Er was ook een vestimentair detail waarin respectievelijk de *Ladies' Alpine Club*, de *Ladies' Scottish Climbing Club* en de *Pinnacle Club* in graduele zin van elkaar verschilden. Bij de LAC werd uitsluitend met wijde rokken geklommen, de Schotse Ladies droegen enkel een rok op publieke plaatsen (zoals de Salisbury Cracks bij Edinburgh) maar in de verlaten Highlands droegen ze meestal een broek. De dames van de *Pinnacle Club* lieten de rok van meet af aan thuis en klommen uitsluitend met kniebroeken.

HET VASTELAND

In Frankrijk was de situatie ongeveer zoals in België, vrouwelijke alpinisten was *"un problème qui n'existait pas"*. De Franse revolutie steunde nochtans op drie pijlers waarvan er één *"Egalité"* heette, maar door het gefilterde aansluitingssysteem (de introductie door twee peters) duurde het lang vooraleer de eerste vrouwen echt lid werden. De stichting van het CEA (1862) maakt geen melding van vrouwen, noch bij de stichters noch in de latere werking. Zeven jaar later werd in Duitsland het Deutschen Alpenverein opgericht door zesendertig mannen. Nochtans waren er in beide organisatie al heel vroeg vrouwen actief. Eleonore Hasenclever-Knoll was hun absolute boegbeeld. Zij draaide de rollen om en loodste haar man mee naar de Alpentoppen. Het mag ook gezegd worden dat in de periode van het nationaalsocialisme de gendergelijkheid in Duitsland en Oostenrijk veel verder stond dan in de omliggende landen, voor zover ze van Arische afstamming waren.

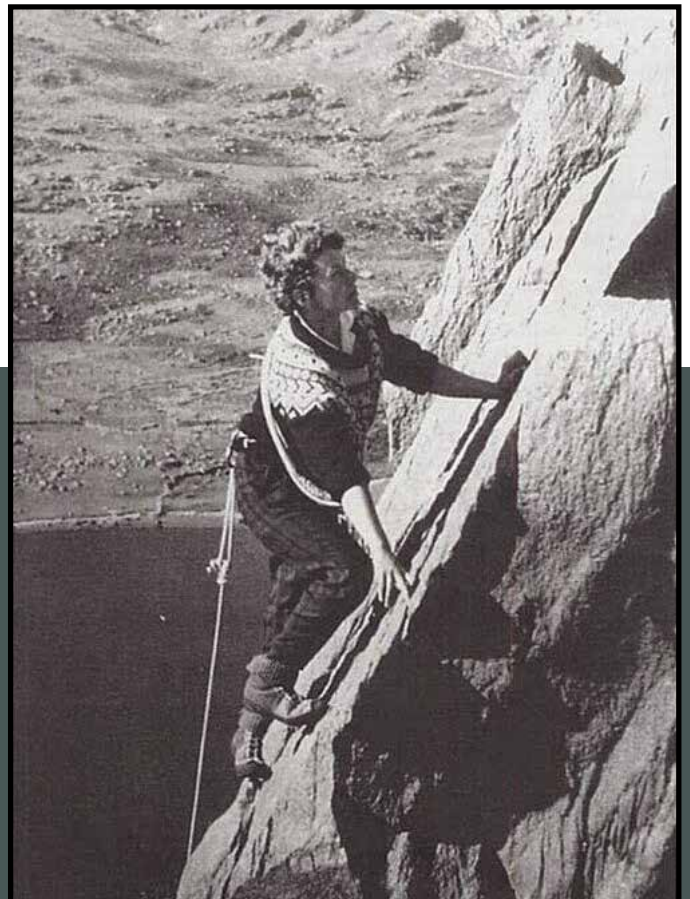
In Bern was in 1863 de *Schweizer Alpen-Club* opgericht door vijfendertig mannen, en haar statuten bepaalden dat enkel Zwitsers en inwoners van Zwitserland lid konden worden. Daarmee had ze onbewust een heikel punt over het hoofd gezien dat hun ganse organisatie een eeuw lang zou verdelen. In 1879 kwam op de *Abgeordnetenversammlung* de *"Frauenfrage"* ten berde. Mogen de vrouwen nu eigenlijk aansluiten of niet? Velen waren geneigd dat toe te laten, maar concreet dachten ze daarbij aan een statuut van passief lid of in sommige gevallen als erelid. Bij gebrek aan consensus besliste de SAC dat elke sectie maar zelf moest bepalen of vrouwen al dan niet bij hen toegelaten werden. Maar de kwestie kwam als een boemerang elk jaar opnieuw op de agenda zonder dat er een eensgezind standpunt kon worden ingenomen, tot de conservatieven in 1907 dan toch hun zin kregen en de vrouwen helemaal uitgesloten werden. En toch sleepten ook de progressieven nog een kleine toegeving uit de brand, de vrouwen die op dat moment al lid waren mochten dat ook blijven maar ze mochten geen insigne meer dragen. Dat maakte de chaos compleet.

Aline Margot, een hotelière uit Brig, verzamelde op 27 februari 1918 vijftien vrouwen in haar *Hôtel de Londres* om er de *Club Suisse des Femmes Alpinistes* te stichten die, zoals gebruikelijk in het confederale land, er meteen de *Schweizerischen Frauen-Alpenclub* bij kreeg. Het succes was enorm, na twee jaar telde de SFAC al zeshonderd leden en werden de eerste secties opgericht. In '27 waren er dat al zevenentwintig, en dat aantal zou nog oplopen tot vijftig secties. De relatie met de SAC was al die tijd vrij vriendschappelijk gebleven. In '74 gooit Hanspeter Wenger als voorzitter van Sektion Bümlisalp de *Frauenfrage* weer op de agenda. Hij richt een open brief aan alle secties met zijn argumenten om de vrouwen volwaardig op te nemen in hun organisatie. In 1978, Wenger is inmiddels voorzitter van de SAC/CAS geworden, overtuigt hij de 118de algemene vergadering om de statuten te wijzigen waardoor de secties het recht krijgen om vrouwelijke leden op te nemen. De zitting ging tevens akkoord om gesprekken met de SFAC op te starten met het oog op een spoedige fusie. De vrouwen speelden de onderhandelingen echter hard, hun ledenaantal was aanzienlijk en dat maakte dan ook hun positie sterk. Heidi Schelbert, de bekendste alpiniste uit die tijd, argumenteerde het als volgt: *"wij zullen eerst met de mannen samenwerken tot zij er klaar voor zijn om met ons te fuseren."* In 1980 werden de SFAC en de SAC/CAS éénzelfde club.

De *Ladies' Scottish Climbing Club* vierde in 2008 haar honderdjarig bestaan en is vandaag nog steeds een *all-female mountainering club*. De *Pinnacle Club* is tot op heden een bloeiende vereniging en, net als de *Schotse collegae*, een exclusieve vrouwenclub gebleven met een eigen structuur, eigen hutten en een dynamische werking.

"Op Royal St. Georges stond nog tot in de jaren negentig tussen de parking en het clubhouse een bord "No Dogs, No Women"

De *Ladies' Alpine Club* fuseerde in 1975 met de Alpine Club. Dat gebeurde niet zonder slag of stoot, in '73 was een poging om de statuten van de AC te wijzigen nog helemaal weggestemd door de conservatieven. Maar een jaar later was een nieuwe poging dan toch succesvol zodat de fusie in 1974 een feit was. Sally Westmacott, de echtgenote van Mike Westmacott (lid van de Everest expeditie in 1953), werd het eerste vrouwelijke lid, nog voor de fusie helemaal rond was. Besef wel dat het lidmaatschap van de Alpine Club al die tijd (en tot vandaag) een zeer exclusieve aangelegenheid was, want zelfs na de fusie lag het ledenaantal nog niet hoger dan enkele honderden.

HOGE BESCHERMING

In die tijd waren er in de Alpenlanden nog geen vrouwelijke politici die het allemaal wat hadden kunnen versnellen, maar er waren wel vrouwelijke monarchen. Van Queen Victoria in Groot-Brittannië was er geen steun te verwachten, hoe graag ze ook wandelde in de Schotse Highlands. Nadat haar neef, Lord Francis Douglas, in 1865 bij de eerste beklimming van de Matterhorn om het leven was gekomen, overwoog zij zelfs het beklimmen van bergen te verbieden voor alle Britten, laat staan dat ze de vrouwen er zou toe aanmoedigen. In Oostenrijk-Hongarije daarentegen droeg keizerin Sisi het bergbeklimmen wel een warm hart toe en koningin Marguerita van Savoy, echtgenote van Umberto I van Italië ondersteunde de exploratie van de Alpen actief. Ze aanvaardde zelfs het ere-voorzitterschap van de Ladies' Alpine Club. Naar haar werden de Rifugio Marguerita op de Signalkuppe genoemd, de Pointe Marguerite als één van de toppen van de Grandes Jorasses, alsook de Marguerita Peak als hoogste punt van het Ruwenzorigebirge. Ten slotte is ook de pizza Marguerita naar haar genoemd, maar die roem had ze allicht zelf niet in de hand.

In veel landen zijn vrouwelijke alpinisten vandaag nog niet significant aanwezig. In Canada en de Verenigde Staten ligt de verhouding al vrij goed. Maar in Nepal zijn de actieve sherpa's bijna allemaal mannen. In de Maghreb en het Midden-Oosten is de situatie nog bedenkelijker. In Ecuador werd Juliana Garcia in maart 2017 de eerste vrouwelijke berggids (erkend door de *International Federation of Mountain Guides Associations IFMGA*) in heel Latijns-Amerika. En dat heeft ze niet cadeau gekregen. Enkele jaren voordien volgde ze een cursus in Bolivia maar strandde in het IFMGA eindexamen. Ze botste herhaaldelijk met de hardnekkige machocultuur, zowel bij de medecursisten als bij de examinatoren. Toch zette ze door, zette in eigen land een structuur op poten voor het gidsen van bergtoeristen en werd daar in 2015 voorzitter van de Ecuadorean Mountain Guide Association. Maar Juliana wilde ook het internationale diploma behalen wat haar vorig jaar is gelukt. In Frankrijk staat François Marsigny aan het hoofd van de *Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme (ENSA)*. Hij houdt een vurig pleidooi om meer vrouwen in Juliana Garcia's voetsporen te laten treden: *"Vrouwen brengen nieuwe attitudes naar voor in het beroep, ze tonen meer emotionele betrokkenheid, zijn communicatiever en vaak beter in risicoanalyse."*

"Wij zullen eerst met de mannen samenwerken tot zij er klaar voor zijn om met ons te fuseren"

Momenteel zijn in Frankrijk 2% van de erkende berggidsen vrouwen. Marsigny wil dat aantal over vijf jaar verhoogd zien tot 10% maar daarvoor ligt de bal niet bij de mannen. Vrouwen moeten zelf het initiatief in handen nemen om die doelstelling te halen. Er zijn voorbeelden genoeg, Eleonore Hasenclever, Gwen Moffat, Wanda Rutkiewicz, Lynn Hill, Hazel Findlay, Gerlinde Kaltenbrunner, Nina Williams en nog zo vele anderen die de grenzen voor vrouwen alsmaar wisten te verleggen. Anak Verhoeven is goed op weg om een plaats te verwerven in dat lijstje, afwachten wie er nog in Anak's voetsporen stapt. 🏔️

Pagina 25: Leden van de Pinnacle Club rond 1930 (Wales)

Pagina 25: Frauen Gipfeltreffen nabij Meran (Zuid-Tirol)

Pag.26: Gwen Moffat was de eerste Britse vrouw die *Mountain Guide* werd; hier in de "late sixties" op de Milestone-Butress, Tryfan (Wales)

Pagina 27:

Boven: Lucy Smith en Pauline Ranken in de Salisbury Cracks bij Edinburgh (Schotland)

Onder: Juliana Garcia, de eerste vrouwelijke berggids van Latijns Amerika, moest veel machocultuur overwinnen om in 2017 het fel begeerde speldje te behalen (Ecuador)